

Tocqueville en de huidige stand van zaken in Amerika -4

Petra Bolhuis &
Theo Meereboer
Maieutiek 2018

Religie en de democratie in Amerika

Tocqueville zelf is niet religieus. Zijn visie op democratie is vooral gebaseerd op het idee van eigenbelang en heeft daarmee ook volgens hemzelf een directe relatie met welvaartsverwerving en materialisme.

Hij ziet religie wel als belangrijke component van democratie;

- Richting gevend aan het eigenbelang,
- Remmen van het nastreven van welvaart en materialisme.

Maieutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Kerk en staat

De religie was een bijzonder aspect van het begin van de Amerikaanse geschiedenis vanaf de intocht van de Europeanen. De Pilgrim Fathers wilden een nieuw paradijselijk oord stichten, zij zagen dit als een goddelijke opdracht.

Toch ontstaat er een staat met een grote scheiding tussen religie en politiek, waarbij tot op de dag van vandaag religie wel heel bepalend is.

Maieutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Morele basis van de Amerikaanse democratie

“Ik denk dat men de oorzaken van deze superioriteit (van Amerika) tevergeefs zal zoeken in materiële voordelen; zij heeft te maken met zuiver intellectuele en morele kwaliteiten.”(426)

- Geen arbeidsdeling
- Geen vaste baan
- Geen stand op te houden
- Wisseling van fortuin is normaal

Tocqueville voorspelt hier al de toekomstige strijd van 2 wereldmachten namelijk Amerika en Rusland (438)

Maieutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Vrijheid en onvrijheid

- De vrijheid om zelf wetten te maken is groot.
- De vrijheid wordt echter ingeperkt in die zin dat de stem van degenen die niet de meerderheid zijn nauwelijks gehoord wordt. (zie o.a. blz. 57)
- De mensen gaan dus vaak wonen in gemeenschappen waar meer gelijkgezinden wonen, want de meerderheid maakt de wetten. (bron van ontstaan van ‘bubbels’)

Maieutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Relatie wettelijke vrijheid en religieuze striktheid

“Zo is, in de wereld van de moraal, alles keurig ingedeeld, geregeld, voorzien, tevoren besloten. In de politieke wereld is alles in beroering, wordt alles betwist, is alles onzeker; in de ene, passieve gehoorzaamheid, zij het vrijwillig; in de andere, onafhankelijkheid, minachting voor ervaring en afgunst jegens elk gezag. Zonder elkaar ook maar in het minst te benadelen, gaan deze twee ogenschijnlijk zo verschillende tendensen hand in hand en lijken zij elkaar wederzijds te ondersteunen.

- De religie ziet in de burgerlijke vrijheid een nobele uitoefening van de menselijke vermogens; in de politieke wereld, een terrein dat de Schepper heeft overgelaten aan de inspanningen van de geest. Vrij en machtig in haar sfeer, tevreden met de plaats die haar is voorbehouden, weet zij dat haar heerschappij des te standvastiger is omdat zij slechts op eigen kracht regeert en zonder hulp over de harten heerst.
- De vrijheid ziet in de religie haar metgezel in haar strijd en haar triomfen, de wieg van haar kindertijd, de goddelijk bron van haar rechten. Zij beschouwt de religie als de behoedster van de zeden; de zeden als de waarborg van de wetten en het onderpand van haar eigen duurzaamheid.”(60)

Maieutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Religie en rationaliteit

Religie leidt (ook) tot verlichting door bijvoorbeeld scholing te verplichten. (blz. 58)

Dit i.t.t. Europa waar de wetenschappelijke vrijheid en de scholing vaak tegen de religieuze machten in verworven werd.

Tot op de dag van vandaag is er binnen wetenschappelijke wereld in Europa daardoor zoveel meer weerstand tegen de vermenging van religie met wetenschap.

Het recht op invloed van privé-opvattingen in het onderwijs speelt nu weer een grote rol in Amerika. (o.a. evolutietheorie, rassentheorieën en seksualiteit)

Maleutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Scheiding religie-staat geeft religie blijvende invloed (325)

“Zij hebben beseft dat ze zouden moeten afzien van religieuze invloed als ze politieke macht wilden verwerven, en ze hebben ervoor gekozen de steun van de macht te verliezen in plaats van de wisselingen van hun lot te delen.

In Amerika is de religie wellicht minder machtig dan zij in bepaalde tijden en bij bepaalde volkeren is geweest, maar haar invloed is duurzamer. Zij heeft zich beperkt tot haar eigen krachten waaraan niemand kan tornen; zij treedt slechts in één kring op, maar doortrekt die volledig en domineert er zonder moeite.

In Europa heeft het christendom toegestaan dat men het nauw verbindt met de aardse machten. Vandaag zijn die machten in verval en wordt het christendom als het ware bedolven onder hun puin. Het is een levende die men aan doden heeft willen hechten: verbreek de banden die hem tegenhouden en hij richt zich weer op.”

Maleutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Vrijheid en onverschilligheid (278)

Als Amerika nog geen grote schrijvers heeft gehad, hoeven we de oorzaak daarvan nergens anders te zoeken: er is geen literair genie zonder geestelijke vrijheid, en er is geen geestelijke vrijheid in Amerika.

- De Inquisitie heeft nooit kunnen verhinderen dat er in Spanje boeken circuleerden die strijdig waren met de religie van het grootste aantal. De heerschappij van de meerderheid doet het beter in de Verenigde Staten: zij heeft zelfs de gedachte aan zulke publicaties afgeschaft. Men ontmoet ongelovigen in Amerika, maar het ongelooft vindt er om zo te zeggen geen spreekbuis.
- Men ziet staten die trachten de zeden te beschermen door de auteurs van aanstootgevende boeken te veroordelen. In de Verenigde Staten veroordeelt men niemand voor dit soort werken, maar niemand is geneigd ze te schrijven.

Maleutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Amerikaanse neiging tot bombastisch en geëxalteerd leiderschap (515 e.v.)

“Men zegt dat de woestijnen van Egypte bevolkt werden dankzij de vervolgingen van de keizers en de folteringen van het circus, maar ik denk dat de oorzaak eerder moet worden gezocht in de geneugten van Rome en de epicurische filosofie van Griekenland.

Als het sociale bestel, de omstandigheden en de wetten de Amerikaan niet zo strak gericht hielden op het zoeken naar welstand, mag worden aangenomen dat hij, in zijn omgang met immateriële zaken, meer terughoudendheid en meer ervaring aan de dag zou leggen en zich zonder moeite zou matigen. Maar hij voelt zich gevangen binnen grenzen waarbuiten men hem niet lijkt te willen laten gaan. Zodra hij buiten deze limieten treedt, weet hij niet waar hij zich moet positioneren en overschrijdt hij onophoudelijk de grenzen van het gezond verstand.

Bombastisch leiderschap koppelt T. aan de gerichtheid op het eigenbelang en hoe lastig het dan is om aandacht te trekken. (5151)

Maleutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Christendom en toekomst-georiënteerdheid

“Religies leiden tot de algemene gewoonte zich te gedragen met het oog op de toekomst. Daarmee zijn zij niet minder nuttig voor het geluk in deze wereld dan voor de gelukzaligheid in de andere. Dat is een van hun belangrijkste politieke aspecten.

Maar naarmate de verlichting van het geloof vermindert, wordt het blikveld van de mensen enger en lijkt het wel alsof het doel van hun handelen dagelijks dichterbij komt.”(585)

Maleutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4

Verskil islam-christendom

“Mohammed heeft niet alleen religieuze doctrines, maar ook politieke maxims, civiele wetten en strafwetten, en wetenschappelijke theorieën uit de hemel doen afdalen en in de Koran vastgelegd. Het Evangelie spreekt daarentegen alleen over de algemene betrekkingen tussen de mens en God en tussen de mensen onderling. Daarbuiten leert het niets en dwingt het tot geen enkel geloof. Dit alleen al, nog afgezien van ontelbare andere redenen, is voldoende om aan te tonen dat eerstgenoemde godsdienst niet lang zal kunnen domineren in tijden van verlichting en democratie, terwijl de tweede voorbestemd is om in deze tijden net als in alle andere te heersen.”(463)

Maleutiek_2018 Tocqueville en Amerika nu-4